

# Onze straatnamen, oorsprong en betekenis (6)

door J.H.P. Heesters

In maart 1963 werden door burgemeester en wethouders van onze gemeente de uitbreidingsplannen in grote lijnen voor de dorpskernen Vleuten en De Meern aan de gemeenteraad gepresenteerd. Eind 1963 waren de plannen gedetailleerder uitgewerkt en voor Vleuten bestond het uitbreidingsplan uit drie wijken waarvan Odenvelt er één was.

Dit geplande gedeelte was gesitueerd ten zuiden van Den Hamstraat en ten westen van de Stationsstraat. De nieuwe geplande wijk zou bereikbaar worden via de Van Woerdenstraat, het kruispunt Den Hamstraat/Stationsstraat en de Stationsstraat nabij de ambtswoning van de burgemeester.

## De wijk Odenvelt

Bij zulke grote uitbreidingsplannen moeten tijdig straatnamen vastgesteld worden. Er bestond toen nog geen commissie straatnaamgeving zoals wij die nu kennen. Burgemeester, wethouders, gemeenteraadsleden en ambtenaren brachten ideeën ter tafel die in een raadsvoorstel werden vastgelegd. We moeten ons daarbij wel realiseren dat het in 1963 ging om de vele straatnamen voor het plan De Meern-Zuid en in Vleuten voor de wijken Odenvelt, Nieuwe Vaart en Hinderstein.

In oktober 1963 vindt de aanbesteding plaats voor het bouwrijp maken van de grond voor de nieuwe wijk Odenvelt. Op 4 november 1963 werd dit werk gegund aan de firma G.J. Weber uit Utrecht. Het zou echter nog tot juli 1967 duren voor dat een begin gemaakt kon worden met de bouw van de eerste van de 364 woningen in Odenvelt.

Op 8 november 1963 boog de gemeenteraad zich over de voorstellen voor de straatnaamgeving. Zo was er een voorstel om in Odenvelt straten te noemen naar verzetstrijders en naar voor mannen van de Katholieke Arbeiders Beweging, de KAB, zoals Alphons Ariëns. Dit voorstel werd later in het plan De Meern-Zuid gehonoreerd. De eerder vastgestelde Frederik Hendriklaan werd in de Dr. Ariënslaan gewijzigd.

In Odenvelt/Noord bestonden al enkele straatnamen waarover in de raadsbesluiten niets te vinden is. Het ging om de Utenham-, Van Wanroy-, Van Woerden- en Bernard van Hamstraat. Sommige leden van de gemeenteraad vroegen zich af waarom in Odenvelt geen vervolg werd gegeven aan de voortzetting van de historische straatnamen. Er waren na de genoemde namen toch nog vele geslachten die Den Ham hebben



Odenveltlaan hoek Dorpsstraat in 1999

bewoond en die voor een straatnaam in aanmerking konden komen. Men vond dat de systematiek en uniformiteit in het plan ver te zoeken was. Het gevolg was dat het voorstel werd aangehouden en op 20 december 1963 verder besproken zou worden. Het resultaat van die, niet zo vriendelijke, bespreking, komt in de hierna volgende beschrijving van de straatnamen in Odenvelt aan de orde.

## Hofstede Odenvelt

De hofstede, waarnaar de wijk in 1963 is genoemd, stond op de plaats waar nu het gebouw van gemeentewerken annex brandweergarage in de Den Hamstraat gevestigd is. Voor de geschiedenis van deze hofstede en dus ook van de nieuwe wijknaam, moeten we terug naar het begin van de 19e eeuw. In een verkoopakte van 9 december 1837 wordt vermeld: *'Kapitale Hofstede, genaamd Odenveld, bestaande in woon- en achterhuis, bakhuis, schuur en bergen, benevens 67 roeden boomgaardland en tuin, staande en gelegen onder de gemeente Vleuten nabij het Dorp, belend oostwaarts het Nieuwe Pad en westwaarts de eigendom van de heer B. Finjé'!*

De bedoelde hofstede was rond 1750 in eigendom van Willem Hendrik van Bijleveld en Alida Odila van Rietveld maar werd toen nog geen Odenvelt genoemd. Uit hun huwelijk is de dochter Johanna Cornelia geboren die op 30 oktober 1800 in het huwelijk trad met Mr. Philibertus Josephus Wilhelmus van Odenhoven.

Uit de nalatenschap van de ouders kwam Johanna Cornelia op 9 juni 1802<sup>2</sup>, na boedelscheiding, in het bezit van de hofstede die ook toen nog geen naam had. Verondersteld wordt dat na 1802 de naam Odenvelt voor de hofstede is ontstaan uit een com-



De afbraak van hofstede Odenvelt

binatie van de delen van de beide achternamen Odenhoven en Bijlevelt van de echtelieden.

### Odenveltlaan en Odenveltpark

Als herinnering aan hofstede Odenvelt uit het begin van de 19e eeuw en de daarna in 1967 gebouwde wijk is de Odenveltlaan en het Odenveltpark genoemd. Het gedeelte van de Odenveltlaan tussen de Dorpsstraat en de kruising van de Stationsstraat/Hamweg met de brug over de Vleutense Wetering is van Middeleeuwse oorsprong. Deze eeuwenoude oeververbinding tussen noord en zuid Vleuten verdween in 1970 en werd vervangen door een duiker. Dit deel van de Odenveltlaan was daarvoor een deel van de vroegere Stationsweg dat in 1925 Stationsstraat werd genoemd. Dit deel van de straat en de nieuw aangelegde weg is in 1970 door de gemeenteraad Odenveltlaan genoemd. Nadat de laatste fruitboomgaard in Odenvelt in 1971 was gerooid, kon met de aanleg van het Odenveltpark worden begonnen. In de raadsvergadering van 2 februari 1971 is de naam Odenveltpark officieel vastgesteld.



Stationsstraat omstreeks 1910

### Stationsstraat

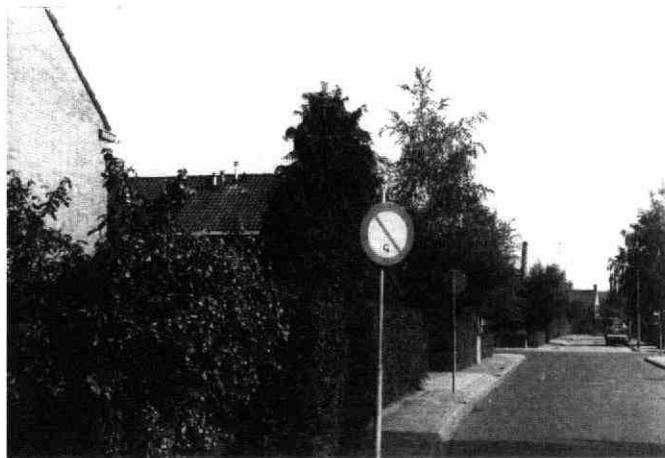
Een van de oudste straten in de nieuwe wijk is de Stationsstraat. Oorspronkelijk was deze een verlengde van de vroegere Kroegdijk, tegenwoordig de Wilhelminalaan en Europaweg. In de middeleeuwen was het een verbindingsweg van Vleuten naar De Meern en werd toen Tiendweg genoemd.

In 1856 is de spoorlijn aangelegd en in 1881 is het station gebouwd. Vanaf die tijd werd het stuk weg lopend vanaf de dorpskern van Vleuten tot aan de spoorwegovergang Stationsweg genoemd. In die tijd was het nog een zandweg hetgeen blijkt uit een raadsbesluit van 7 november 1923 om de Stationsweg te bestraten.<sup>3</sup>

Gelijktijdig met de benoeming van enkele straten in de wijk 'Over het spoor' werd op 23 juni 1925 de straat vanaf bakker Van Dijk op de hoek van de Dorpsstraat tot aan het station niet meer Stationweg maar Stationsstraat genoemd.<sup>4</sup> In 1970 werd het noordelijke gedeelte van de Stationsstraat vanaf de Dorpsstraat tot aan Den Hamstraat, Odenveltlaan genoemd.

### Den Hamstraat

Ook de Den Hamstraat is een zeer oude weg in de nieuwe wijk Odenvelt. Uit een taxatierapport van 1 december 1694 blijkt deze weg al te bestaan.<sup>5</sup> Hierin wordt vermeld: 'Erfgenaam van Marcellis Jansz. De Veer laat Huis taxeren  $\frac{1}{2}$  van huis met boomgaard te Vleuten en  $\frac{1}{2}$  op de Achterdijk op f. 325,-'. De huidige



Den Hamstraat bij de kruising van de J.F. Kennedylaan vanuit het westen in 1986

Den Hamstraat die voorheen Achterdijk en later Hamweg heette, volgt een gedeelte van het tracé van de vroegere Achterdijk die doorliep tot 't Hoog. Het was een agrarisch gebied waarin de hofstede Odenvelt en de boerderij 't Hamhuus' gelegen waren. De laatste dateert van 15 juni 1860 hetgeen blijkt uit de eerste steen die op die datum door J.A. Damen is gelegd.

### Utenhamstraat

In het noorden van de wijk Odenvelt zijn een aantal straten namen gegeven die verband houden met de ridderhofstad Den Ham. De eerste hiervan is de Utenhamstraat waarvan de naam zoals die nu geschreven wordt historisch onjuist is. In oude bronnen na 1250 wordt Frederik Uten Ham genoemd waarmee bedoeld werd dat hij 'Uit Den Ham' kwam. De elfde generatie Utenhamme was een zekere Elisabeth. Deze dame werd in 1522 geschaakt door Jan van Wanroy die een ondergeschikte was, zeg maar knecht, van haar vader. Over haar huwelijk met deze Jan staat vermeld: *Juffr. Elisabeth, oudste dr., troude eenen Jan van Wanroy, haers vaders snijders ofte wiltschut, die met haer te lande vuyl geweest is omme der vrunden wil. Deese heyt nae doode haers broeders alle goederen beseten ende haer kinderen naegelaten, die over sulex geworden sijn Heeren van Den Ham. Sij was geboren anno 1497*.<sup>6</sup> Na het huwelijk vertrok het paar met onbekende bestemming. Hoe lang Elisabeth en Jan 'buitenlands' zijn geweest, is niet bekend. In ieder geval was zij in 1553 terug want op 12 mei 1553 werd zij, na het overlijden van haar



Utenhamstraat vanuit Den Hamstraat

kinderloos gebleven broer Frederik, beleend met de ridderhofstad Den Ham. Bekend is wel dat haar man toen al was overleden. Alhoewel de nakomelingen officieel Van Wanroy - Utenham heetten, werd in 1589 door de kleinkinderen van Elisabeth de achternaam Utenham - Van Wanroy gebruikt.

Uit het raadsbesluit kan niet opgemaakt worden of deze straat is genoemd naar het geslacht Uten Ham of naar jonkvrouw Elisabeth. Het laatste ligt voor de hand omdat de daarnaast liggende straat van Wanroystraat is genoemd.



**Huisjes van de Broederschap waarnaar de laan genoemd is. In deze huisjes is de Historische Vereniging Vleuten, De Meern, Haarzuilens gevestigd.**

### **Van Wanroystraat**

In het gemeentearchief is niets te vinden wanneer deze straatnaam officieel door de gemeenteraad is vastgesteld. Ook is niet duidelijk of de gemeenteraad hierbij gedacht heeft aan het geslacht van Wanroy of aan Jan van Wanroy. De laatste mogelijkheid ligt voor de hand omdat het geslacht van Wanroy niet tot een adellijk geslacht gerekend kan worden. Jan was een gewone jongen die de dochter van zijn heer geschaakt had en niet van adellijke afkomst was. Zijn adellijke status is via de vrouwelijke lijn ontstaan.

Uit het huwelijk met Elisabeth is in 1523 hun eerste kind geboren die naar zijn vader, ook Jan, wordt genoemd. Jan van Wanroy senior is in 1531 overleden.

### **Bernard Van Hamstraat**

De derde straat naast de Utenham- en Van Wanroystraat is de Bernard van Hamstraat. In eerste instantie komen we ridder Bernardus de Hamme in 1259 bij kasteel Den Engh tegen, waarvan hij de bezitter was. In dat jaar droeg hij 20 morgen land op aan de bisschop van Utrecht en kreeg deze vervolgens in leen terug. Dezelfde Bernardus de Hamme moet ook eigenaar van kasteel Den Ham, toen nog geen ridderhofstad, zijn geweest. Dit kan afgeleid worden van een zekere Rothardus, milles de Hamme, waarvan in 1239 sprake is. Een andere aanwijzing zijn de namen van zijn beide zoons. Een noemde zich Frederik Uten Ham terwijl de ander Berent Uten Engh heette. Waarschijnlijk hebben zij, als zoons van Bernardus, zich naar hun erfgoed kasteel Den Ham en kasteel Den Engh genoemd. De eerste vermelding van kasteel Den Ham dateert uit 1325 toen Frederik Uten Ham zijn stenen huis opdroeg aan de graaf van Holland en dit vervolgens in leen terugkreeg.

### **Van Woerdenstraat**

De familie van Woerden is, mogelijk in de eerste helft van de tiende eeuw, nauw verwant geweest met de families De Haar en Uten Ham (Den Ham). Dit kan afgeleid worden van de wapens van de drie families die precies hetzelfde zijn. Gotschalk van Woerden, een van de nazaten, stichtte in 1162 of 1163 het oude kasteel 'De Haer'. Bekend is ook dat de heren van Woerden in 1260 in het bezit zijn gekomen van de kasteel Den Ham dat toen nog geen ridderhofstad was. In de navolgende eeuwen worden de nakomelingen van Van Woerden 'Herren van de Haer' genoemd waarmee de naam Van Woerden uit de geschiedenis is verdwenen. Mogelijk als herinnering aan de eerste bouwheer van kasteel De Haar heeft de gemeenteraad voor deze straatnaam gekozen waarvan geen raadsbesluit in het gemeentearchief te vinden is. Een andere optie is dat deze straatnaam gekozen is omdat Van Woerden ook eigenaar is geweest van Den Ham. Over een van beide mogelijke redenen zijn in het gemeentearchief geen gegevens beschikbaar.

### **Ridderhoflaan**

Het is niet duidelijk hoe de gemeenteraad op deze naam is gekomen omdat het woord 'ridderhof' in geen enkele encyclopedie is te vinden. Het ligt voor de hand dat men bij de keuze voor deze straatnaam in de wijk Odenveld heeft gedacht aan de erkenning als ridderhofstad van Den Ham op 27 oktober 1536 door de Staten van Utrecht. Een ridderhofstad was in die tijd een versterkte woning met erf om bescherming te kunnen bieden aan de bewoners, de omwonenden, de landlieden en de dorpingen. Taalkundig kan met het woord ridderhofstede vergelijken met boerenhofstede. Daarom zou de naam Ridderhofstedelaan een betere keuze zijn geweest. De gemeenteraad stelde echter de naam Ridderhoflaan vast op 20 december 1963.

### **Broederschapslaan**

Deze laan is genoemd naar de sinds 21 april 1471 bestaande Onze Lieve Vrouwe Broederschap in Vleuten. Om de broederschapzin tussen de ridders, maar ook tussen burgers, te bevorderen ging pastoor Arent Janszoon van der Bilt praten met de bewoners van de ridderhofsteden De Haar, De Engh, Den Ham, TerMeij, Zuileveld en Bottestein. Op zondag na Pasen (Beloken Pasen) 1471 werd voor het Onze Lieve Vrouwenaltaar in de Sint Willibrorduskerk op het Dorpsplein in Vleuten een vriendenkring als broederschap opgericht. Door schenkingen, legaten en erflatingen kreeg de broederschap bezittingen. De baten hiervan kwamen ten goede aan minvermogenden. Ook zijn giften en legaten, mogelijk maar niet bewijsbaar, gebruikt voor de bouw van de broederschaphuisjes aan de Dorpsstraat. Deze huisjes waren als huisvesting bestemd voor arme mensen. Na de tweede wereldoorlog kregen deze huisjes een andere bestemming. Eerst in één, later in twee en in 1964 werd in vier van de oorspronkelijke huisjes de R.K. Bibliotheek gevestigd. Sinds 1988 is het documentatiecentrum van onze Historische Vereniging Vleuten, De Meern, Haarzuilens daarin gehuisvest.

### **Rijnbedding**

In het verleden slingerde de Oude Rijn als een vrij brede rivier door onze gemeente wat ter hoogte van de pastoor Ohllaan nog te zien is. Verder het dorp in wordt dit water, mede veroorzaakt door de bebouwing, smaller en wordt weer breder bij boerderij De Wel.

In het verleden werd deze waterweg de Vleutense Ouden





Rijnbedding vanuit het westen in 1991

Rijn of Vleutense wetering genoemd. De naam Vleutense wetering was in 1663 al bekend.

Naar de bedding van de Oude Rijn is de straat Rijnbedding genoemd waarvan de naam op 28 juli 1961 door de gemeenteraad is vastgesteld.

### Burgemeester van der Heidelaan

Johannes Hillarius van der Heide, geboren op 9 mei te Haskerland, is bij Koninklijk Besluit van 18 november 1946, als 33-jarige, benoemd tot burgemeester van Vleuten en Haarzuilens. Op 1 december van datzelfde jaar werd hij geïnstalleerd. Tijdens zijn ambtsperiode vond op 1 januari 1954 de samenvoeging plaats van de gemeenten Vleuten, Haarzuilens, Oudenrijn en Veldhuizen. Op dezelfde datum werd hij benoemd tot burgemeester van de nieuwe gemeente Vleuten-De Meern.

Gedurende 27 jaar heeft hij de plattelandsgemeenten zien veranderen tot één grote gemeente waarbij het agrarische karakter behouden moest blijven. Als randgemeente van Utrecht heeft hij Vleuten-De Meern tot grote bloei en ontwikkeling gebracht. In 1973 liet zijn gezondheid hem in de steek waardoor hij gedwongen werd met vervroegd pensioen te gaan. Bij Koninklijk Besluit van 7 november 1973 kreeg hij eervol ontslag en op 26 januari 1974 nam hij afscheid van de gemeente.

Tijdens de raadsvergadering van 8 november 1963 kwam een voorstel aan de orde voor het geven van straatnamen in de nieuwbouwwijken van Vleuten-De Meern. Een daarvan zou genoemd worden naar burgemeester Van der Heide. Een enkel raadslid was er tegen om nog in leven zijnde bestuurders met een straatnaam te eren. Er volgde een felle en niet prettige discussie maar uiteindelijk besloot de gemeenteraad op 20 december 1963 om de naam Burgemeester van der Heidelaan vast te stellen.

### Secretaris Versteeglaan

Gemeentesecretaris J.G. Versteeg is vanaf 1 augustus 1925 als eerste ambtenaar en tevens waarnemend secretaris werkzaam geweest in de gemeenten Vleuten en Haarzuilens. Op 1 juli 1946 werd hij benoemd tot gemeentesecretaris van die gemeenten en die functie behield hij ook toen de nieuwe gemeente Vleuten-De Meern op 1 januari 1954 werd gevormd. In 1953 werd hij, naast zijn gemeentelijke functie door het college van Gedeputeerde Staten benoemd tot voorzitter van de plaatselijke commissie ruilverkaveling 'Vleuten'. Tijdens zijn loopbaan is er, door alle ontwikkelingen, veel veranderd. Met name voor de grote ruilverkaveling heeft hij veel werk verzet. In 1925 had hij de leiding over drie ambtenaren dat in 1965 tot vijftig was uitgegroeid. In

de jaren daarna zouden nog meer ambtenaren het gemeentecorps komen versterken. Op 28 november 1966, op 64 jarige leeftijd, is hij overleden. Tijdens zijn ambtsperiode werd hij voor zijn vele verdiensten, met name voor het werk tijdens de ruilverkaveling, geëerd met een straatnaam in de wijk Odenvelt. Op 20 december 1963 is de naam Secretaris Versteeglaan officieel door de gemeenteraad vastgesteld.

### Professor Titus Brandsmalaan

Dat deze laan langs de spoorlijn Utrecht - Den Haag ligt, heeft een symbolische betekenis. Anne Sjoerd Brandsma, met als kloosternaam Titus, is op 23 februari 1881 te Oegeklooster bij Bolsward geboren. In 1897 trad hij in bij de orde van de Karmelieten en is op 17 mei 1905 tot priester gewijd. Zijn kloosterleven wordt gekenmerkt door studie en tal van functies.

Tijdens de Duitse bezetting van 1940 - 1945 was hij een voorvechter van het katholiek middelbaar onderwijs en de katholieke pers. Op 31 december 1941 stelde hij in opdracht van Mgr. J. de Jong, aartsbisschop van Utrecht, richtlijnen op voor de Nederlandse katholieke pers. Het gevolg hiervan was dat hij 19 januari 1942 door de Duitsers gevangen genomen werd. Daags na zijn arrestatie werd hij als gevangene door de Sicherheitspolizei per trein via Utrecht en Vleuten naar de Scheveningse gevangenis overgebracht. Deze laatste treinreis van professor Titus Brandsma was voor de gemeenteraad van Vleuten-De Meern aanleiding de laan langs het spoor naar hem te noemen.

### John F. Kennedylaan

John Fitzgerald Kennedy werd op 29 mei 1917 geboren. In 1960 is hij door zijn democratische partij als kandidaat voor het presidentschap aangewezen. Hij moest de verkiezingsstrijd opnemen tegen zijn republikeinse tegenstander Richard M. Nixon. Op 8 november 1960 behaalde hij de overwinning en op 20 januari 1961 aanvaardde hij het ambt als president van de Verenigde Staten van Amerika. Historisch wordt hij gezien als het symbool van het herstelde Amerikaanse zelfvertrouwen na de tweede wereldoorlog.

Op 22 november 1963, toen hij bijna twee jaar president was, werd hij tijdens een officieel bezoek aan Dallas in de staat Texas tijdens een rondrit doodgeschoten. Zijn dood schokte de hele wereld en mogelijk is dat de reden geweest dat de gemeenteraad van Vleuten-De Meern hem zo snel wilde eren met een straatnaam in de nieuwe wijk Odenvelt. Hiermee verdween het oorspronkelijke voorstel om deze weg de Toermooilaan te noemen. Niet ieder raadslid was het daar mee eens want men vond dat de toenmalige minister Luns, voor zijn internationale verdiensten voor ons land, een straatnaam verdiend had. Een ander raadslid vond de straatnaam wel wat lang en stelde de Kennedylaan zonder voornaam en letter voor. Uiteindelijk besloot de gemeenteraad op 20 december 1963 de huidige naam vast te stellen.

### Noten

1. HV 2GB118
2. HV 2GB003
3. Rb V1 26
4. Rb 20-06-1925
5. RAU Do 2053
6. Dictaat Ir. G.L. Wanrooy